

Denkhulp

Pensioencontract

<u>VOORWOORD</u>	4	
<u>HUIDIG PENSIOENCONTRACT (1 van 2)</u> Informatiekaart	6	
<u>HUIDIG PENSIOENCONTRACT (2 van 2)</u> Informatiekaart	8	
<u>TOEKOMSTIG PENSIOENCONTRACT</u> Informatiekaart	10	
<u>NOMINALE PENSIOENGARANTIE</u> Argumentenkaart	12	
<u>BELEGGINGSBELEID</u> Argumentenkaart	14	
<u>LEVENSVERWACHTING</u> Argumentenkaart	16	
<u>FRANCHISE</u> Argumentenkaart	18	
<u>BESCHIKBARE PREMIEREGELINGEN</u> Argumentenkaart	20	
<u>COLOFON</u>	22	

VOORWOORD

VERENIGING VAN BEDRIJFSTAKPENSIOENFONDSEN

Goede argumenten leiden tot betere besluiten

Het is spitsuur in de pensioensector. Er zullen weinig pensioenfondsen zijn waar de rapporten van de commissies Frijns, Goudswaard en Don niet op de bestuurstafel liggen. Er heerst een sterk gevoel van urgentie, en terecht: de bestaande pensioencontracten zijn toe aan een grondige herziening. Waarbij overigens zeker geen sprake zal zijn van een 'one size fits all'-benadering. Daarvoor is het verschil in sectoren en bedrijven simpelweg te groot. En bovendien: in de meeste gevallen is de inhoud van pensioenregelingen primair een zaak van sociale partners en niet van fondsbestuurders.

De menings- en besluitvorming over de nieuw op te stellen pensioencontracten is veelomvattend en complex. Het ordenen van de beschikbare informatie en het structureren van de discussie is absolute noodzaak om tot kwalitatief goede afwegingen en breed gedragen uitkomsten te komen.

De inhoud van dit boek kan daarbij zeer behulpzaam zijn. Het bevat namelijk – overzichtelijk schematisch weergegeven - de feiten en de argumenten die in die discussie een rol kunnen spelen. Die feiten en argumenten zijn in een aantal brainstormsessies door deskundigen uit de sector verzameld, getoetst en op relevantie geselecteerd. Met de uitkomst willen we de beslissers ondersteunen zonder op hun stoel te gaan zitten. En bovendien kunnen partijen de kaarten gebruiken bij het raadplegen van hun achterban.

De feiten en de argumenten in dit boek zijn – letterlijk! – in kaart gebracht door de Argumentenfabriek in opdracht van VB. De feiten zijn nuttig als gemeenschappelijk vertrekpunt in de discussie. De argumenten, steeds gezien door de bril van zowel deelnemers, gepensioneerden als werkgevers, laten zien wat de consequenties zijn van verschillende keuzes.

Wij hopen dat de inhoud van dit boek ook voor u een nuttige rol kan spelen op weg naar een nieuw, houdbaar pensioencontract!

Willem Noordman,
Werknemersvoorzitter VB

Benne van Popta,
Werkgeversvoorzitter VB

Vereniging van
Bedrijfstakpensioenfondsen

VOORWOORD

DE ARGUMENTENFABRIEK

Discussie en turbulentie kenmerken momenteel de (bedrijfstak) pensioensector. Om een paar dingen te noemen: verhoging van de AOW-leeftijd, de neergang (en wederopstanding) van de beurzen en het daarmee gepaard gaande omlaag- en omhoogwiepen van de dekkingsgraden, en een trits rapporten (Don, Frijs, Goudswaard) hebben de sector in staat van mentale paraatheid gebracht.

Dit kaartenboek hoopt een – bescheiden – bijdrage te leveren aan het structureren van de discussies. We richten ons hiertoe (alleen) op het pensioencontract zelf, en op de rol van de vakbeweging en werkgeversorganisaties, zowel in hun rol als co-partners als in hun hoedanigheid van fondsbestuurders. De sociale partners bepalen aan de cao-tafel de inhoud van het pensioencontract, waarna ze het als pensioenfondsbestuurders moeten nakomen.

Het pensioencontract bevat de knoppen waaraan sociale partners kunnen draaien om het bedrijfstakpensioen zeker, betaalbaar, transparant en rechtvaardig te houden of te maken. De huidige contracten zijn daarbij uitgangspunt, maar contracten kunnen uiteraard ook worden uitgebreid met nieuwe elementen. Deze – oude en nieuwe – elementen zijn het onderwerp van dit kaartenboek.

Om te beginnen heeft De Argumentenfabriek, gebruikmakend van de kennis van het bureau van VB, de feiten op een rij gezet op twee Informatiekaarten. Deze bieden een overzicht van de belangrijkste elementen van het huidige pensioencontract, en

een overzicht van de mogelijke nieuwe elementen in een toekomstig pensioencontract. Beide kaarten zijn voorzien van cijfers die een beeld geven van de feitelijke stand van zaken. Hiermee ontstaat een gemeenschappelijk vertrekpunt bij het nadenken over het wenselijke pensioencontract. Een van de – voor buitenstaanders – opvallende elementen is dat er zulke grote verschillen bestaan tussen bedrijfstakpensioenfondsen, bijvoorbeeld in de hoogte van de franchise, of bij het al dan niet aftoppen van pensioenen. Deze diversiteit geeft aan dat sociale partners daadwerkelijk verschillende keuzes (kunnen) maken bij het invullen van het pensioencontract.

Vervolgens hebben we, op basis van de Informatiekaarten, een groslijst gemaakt van knoppen waaraan sociale partners kunnen draaien bij het (opnieuw) inrichten van hun pensioencontract. Deze groslijst bevatte een slordige vijftien elementen. Tijdens een bijeenkomst met het bureau en het bestuur van VB zijn deze elementen ‘geveild’. Deelnemers konden euro’s uitgeven aan de elementen die zij het interessantst vonden om te beargumenteren. De vijf elementen met de meeste euro’s – de winnaars van de veiling – zijn vervolgens in een aantal denksessies beargumenteerd. Hieraan hebben zowel pensioenfondsbestuurders als medewerkers van het bureau van VB deelgenomen.

De vijf winnaars zijn het verlagen van de franchise onder gelijktijdige verlaging van de pensioenpremie; de bekostiging van de stijging van de levensverwachting door de (premiebetalende) deelnemers; het nemen van (meer) risico bij het

beheren van het pensioenkapitaal; het introduceren van een harde pensioengarantie voor het nominale pensioen; en de merites van een beschikbare premieregeling.

In het boek volgen op de twee Informatiekaarten daarom vijf Argumentenkaarten. De Argumentenkaarten poneren steeds een mogelijke wijziging in het pensioencontract, en geven daarbij een overzicht van de argumenten voor en tegen die wijziging. De argumenten zijn ingedeeld naar de belangrijkste belanghebbenden: (premiebetalende) deelnemers, werkgevers, en gepensioneerden.

De argumenten zijn niet gewogen, en zullen per bedrijfstak meer of minder relevant zijn. Het is aan sociale partners en bestuurders om te bepalen welke argumenten zij het belangrijkste vinden. Maar met het kaartenboek in de hand is het speelveld van argumenten te overzien, en kunnen sociale partners zich bezig houden met het gewicht van de argumenten voor hun eigen bedrijfstak.

Wij danken de deelnemers aan alle denksessies voor hun denkwerk.

Frank Kalshoven (directeur) en Shaun Lednor (kaartenmaker)
De Argumentenfabriek

 De ArgumentenFabriek

HUDIG PENSIOENCONTRACT (1 VAN 2)

INFORMATIEKAART

Wat staat er op de kaart?

De Informatiekaart hiernaast biedt een overzicht van de belangrijkste elementen van het huidige pensioencontract. Deze elementen zijn de 'knoppen' waaraan sociale partners kunnen draaien. Hiermee verdelen zij de lusten en lasten van het pensioen tussen deelnemers, gepensioneerden en werkgevers.

De teksten in de kaders beschrijven de elementen in kwalitatieve zin, en hun rol in het huidige pensioencontract. De cijfers geven een kwantitatief beeld: *hoe staan de knoppen in het pensioencontract nu afgesteld?*

INFORMATIEKAART HUIDIG PENSIOENCONTRACT (1 VAN 2)

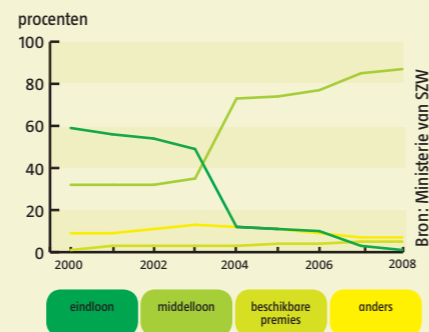
Welke elementen zijn van belang in het huidige pensioencontract?

Het type pensioenregeling bepaalt welke factor de basis is voor de berekening van het pensioen

- In een eindloonregeling bepaalt het laatstverdiende loon de pensioenhoogte.
- In een middelloonregeling bepaalt het gemiddelde loon tijdens de loopbaan de pensioenhoogte.
- In een beschikbare premieregeling bepaalt de premie en de beleggingen de pensioenhoogte.
- Het is mogelijk eindloon-, middelloon en beschikbare premieregelingen te combineren.

Middelloon is het dominante pensioentype

Aandeel pensioenregeling naar type

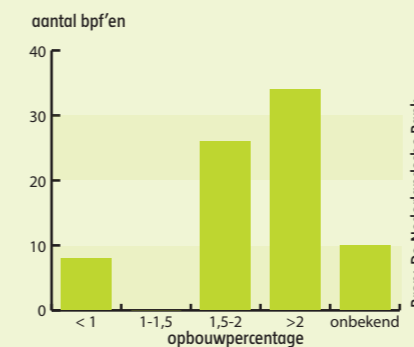

Het opbouwpercentage is de pensioenopbouw uitgedrukt als deel van de pensioengrondslag

- Voor fiscale facilitering geldt een maximaal opbouwpercentage.
- Deelname aan de pensioenregeling is verplicht vanaf 21 jaar.
- In een eindloonregeling geldt een maximaal opbouwpercentage van 2 procent.
- Bij een middelloonregeling geldt een maximaal opbouwpercentage van 2,25 procent.
- Bij een beschikbare premieregeling stijgt het opbouwpercentage met de leeftijd van de deelnemer.

De meeste fondsen hanteren een hoog opbouwpercentage

Aantal bedrijfstakpensioenfondsen naar hoogte opbouwpercentage

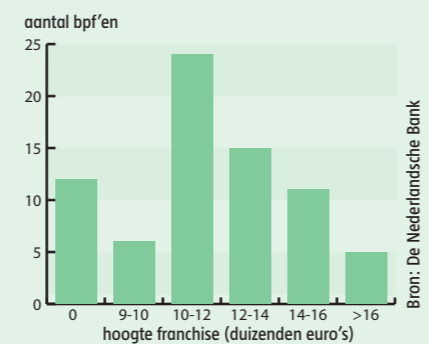

De pensioengrondslag is het gedeelte van het loon waarover de deelnemer pensioen opbouwt

- De pensioengrondslag is het bruto jaarloon (inclusief vakantiegeld), minus de franchise.
- Over de franchise wordt geen pensioen opgebouwd om rekening te houden met de AOW-uitkering.
- Hoe hoger de franchise, hoe lager de pensioengrondslag en de premie.
- De hoogte van de franchise wordt bepaald door de sociale partners.
- Voor fiscale facilitering geldt een minimale franchisehoogte.
- Bij een beschikbare premieregeling stijgt het opbouwpercentage met de leeftijd van de deelnemer.

Er is veel differentiatie in franchise-hoogte

Aantal bedrijfstakpensioenfondsen naar hoogte franchise

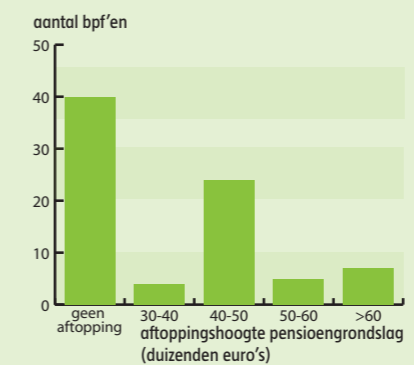
AFTOPPING

Aftopping betreft het maximaliseren van de pensioengrondslag

- Voor fiscale facilitering geldt geen maximale pensioengrondslag.

De helft van de fondsen topt af

Aantal bedrijfstakpensioenfondsen naar aftoppingsgrens

HUIDIG PENSIOENCONTRACT (2 VAN 2)

INFORMATIEKAART

Wat staat er op de kaart?

De Informatiekaart hiernaast biedt een overzicht van de belangrijkste elementen van het huidige pensioencontract. Deze elementen zijn de 'knoppen' waaraan sociale partners kunnen draaien. Hiermee verdelen zij de lusten en lasten van het pensioen tussen deelnemers, gepensioneerden en werkgevers.

De teksten in de kaders beschrijven de elementen in kwalitatieve zin, en hun rol in het huidige pensioencontract. De cijfers geven een kwantitatief beeld: *hoe staan de knoppen in het pensioencontract nu afgesteld?*

INFORMATIEKAART HUIDIG PENSIOENCONTRACT (2 VAN 2)

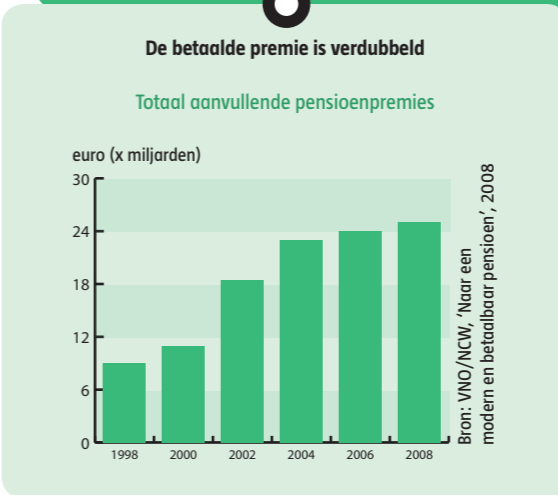
Welke elementen zijn van belang in het huidige pensioencontract?

AANVULLENDE VERZEKERING

- Premievrije voortzetting verzekert pensioenopbouw bij arbeidsongeschiktheid**
Hierbij hoeft de deelnemer geen (volledige) premie te betalen terwijl de pensioenopbouw doorgaat. Deze premievrije voortzetting van pensioenopbouw kan ook worden toegepast bij werkloosheid.
- Het nabestaandenpensioen verzekert de partner en wezen in geval van overlijden**
Het partnerpensioen geeft de partner veelal recht op 70 procent van het ouderdompensioen.
Het wezenpensioen geeft kinderen veelal recht op 14 procent van het ouderdompensioen.
Het partner- en wezenpensioen kunnen worden verzekerd op risicobasis en of opbouwbasis.
- Het arbeidsongeschiktheidpensioen verzekert aanvullend inkomen bij arbeidsongeschiktheid**
Het arbeidsongeschiktheidpensioen is een aanvulling op de WIA-uitkering.

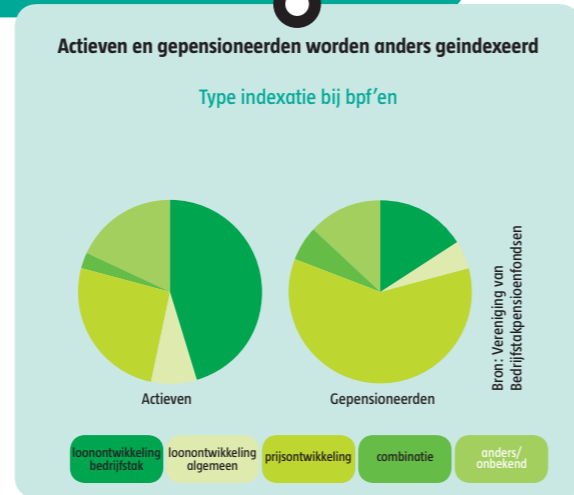
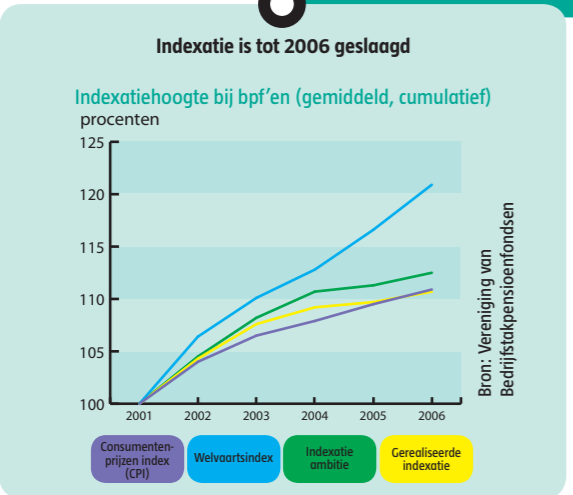
PREMIE-VERDELING

De premieverdeling betreft de bijdrage aan de premie van werkgever en werknemer
Het aandeel van de werknemer varieert tussen de nul en honderd procent.

INDEXATIE

- Indexatie compenseert de waardedaling van het pensioen als gevolg van loon- of prijsstijgingen**
- Bij onvoorwaardelijke indexatie ligt de hoogte van de indexatie contractueel vast.
  - Bij voorwaardelijk indexatie ligt vast onder welke omstandigheden wordt geïndexeerd en hoeveel.
  - Voor actieven en inactieven kunnen andere indexatieregels gelden.
  - Het pensioen van actieven wordt doorgaans geïndexeerd op basis van cao-loonstijgingen.
  - Het pensioen van inactieven wordt doorgaans geïndexeerd op basis van prijsstijgingen.

PENSIOEN-RICHTLEEF TIJD

- De pensioenrichtleeftijd bepaalt op welke leeftijd het ouderdompensioen ingaat**
- Voor fiscale facilitering geldt een minimum pensioenleeftijd van 65 jaar.
  - De pensioenrichtleeftijd is variabel mits de uitkering actuariel neutraal wordt herberekend.
  - Eerder stoppen dan 65 jaar levert een lager pensioen op, doorwerken na 65 een hoger pensioen.

TOEKOMSTIG PENSIOENCONTRACT

INFORMATIEKAART

Wat staat er op de kaart?

De Informatiekaart hiernaast biedt een overzicht van mogelijke extra elementen in een toekomstig pensioencontract. Deze elementen maken op dit moment geen deel uit van het pensioencontract. Per element is aangegeven hoe deze in een toekomstig pensioencontract opgenomen zou kunnen worden.

De cijfers laten zien waarom de elementen voor een toekomstig pensioencontract van belang zijn of worden.

INFORMATIEKAART TOEKOMSTIG PENSIOENCONTRACT

Wat zijn mogelijke elementen van een toekomstig pensioencontract?

Het beleggingsbeleid bepaalt hoeveel risico wordt genomen met het pensioenkapitaal

Hoe meer risico in de beleggingen, hoe hoger het pensioen kan uitvallen, of hoe lager de premies.
Het te nemen beleggingsrisico wordt expliciet opgenomen in het pensioencontract.

BELEGGINGS-BELEID

Uitkeringsdifferentiatie betreft de verdeling van de pensioenuitkering over de jaren

- Ongedifferentieerde uitkering komt niet overeen met de inkomensbehoefte van ouderen.
- De uitkering van het pensioen wordt collectief gedifferentieerd en blijft actuariel neutraal.

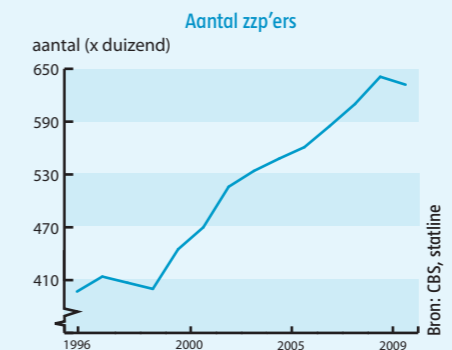
UITKERINGS-DIFFERENTIATIE

Deelnemingsvoorwaarden leggen vast wie mag en moet deelnemen aan een pensioenregeling

- Zzp'ers mogen niet altijd deelnemen aan pensioenregelingen.
- De pensioenregelingen worden opgesteld voor zzp'ers op basis van vrijwilligheid.

DEELNEMINGS-VOORWAARDEN

Het aantal zzp'ers groeit

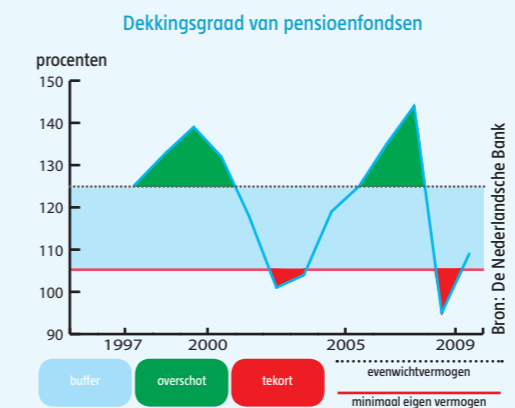

Eigendom pensioenvermogen betreft verdeling van overschot en tekort van het pensioenkapitaal

- Bij hoge of lage dekkinggraad is onduidelijk wie de vruchten plukt en wie de kosten draagt.
- De verdeling van overschotten en tekorten wordt opgenomen in het pensioencontract.

EIGENDOM PENSIOEN-VERMOGEN

Goede tijden, slechte tijden

Zeggenschap betreft inspraak over het beleid van een pensioenfonds

- Deelnemers aan een regeling hebben geen inspraak bij wijzigingen in het pensioencontract.
- De onderwerpen waarvoor inspraak geldt, evenals de vorm hiervan, wordt in het contract opgenomen.

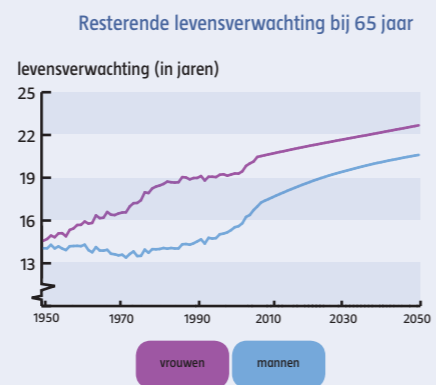
ZEGGENSCHAP

De levensverwachting is van invloed op het benodigde aantal jaren pensioen

Hoe hoger de levensverwachting, hoe hoger de pensioenverplichtingen.
Onverwachte stijgingen van de levensverwachting kan leiden tot ongedekte verplichtingen.
Verdeling van de kosten bij een stijgende levensverwachting worden contractueel vastgelegd.

LEVENS-VERWACHTING

Nederlanders worden steeds ouder

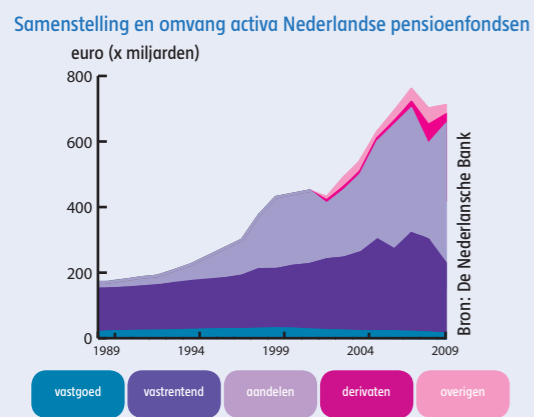

Premiedifferentiatie betreft verschillende opbouwpercentages voor werknemers

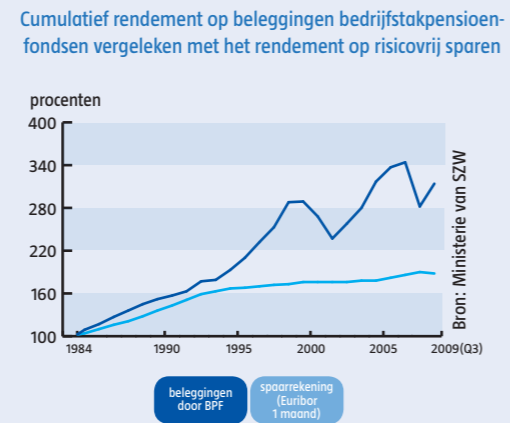
De doorsneepremie impliceert subsidie van jongeren naar ouderen.
De doorsneepremie maakt plaats voor gedifferentieerde premie op basis van leeftijd.

PREMIE-DIFFERENTIATIE

Pensioenfondsen zijn in aandelen gestapt...

...en dat loont

NOMINALE PENSIOENGARANTIE

ARGUMENTENKAART

Wat staat er op de kaart?

De Argumentenkaart hiernaast biedt een overzicht van de argumenten voor en tegen een nominale pensioengarantie in combinatie met een reële pensioenambitie. De argumenten zijn ingedeeld naar het perspectief van de belangrijkste belanghebbenden: deelnemers, werkgevers en gepensioneerden.

De nominale garantie waar hier over gesproken wordt is onvoorwaardelijk: de pensioenregeling garandeert de deelnemer een minimale pensioenuitkering in nominale termen. Naast de nominale garantie heeft het pensioenfonds een reële pensioenambitie: het streeft ernaar de pensioenhoogte te doen meegroeien met lonen en/of prijzen. In hoeverre deze reële ambitie wordt waargemaakt, hangt af van het rendement van de beleggingen met het pensioenkapitaal, en blijkt bij het ingaan van het pensioen.

Hoe is het nu?

Op dit moment geeft een pensioenregeling deelnemers geen garantie, reëel noch nominaal. Het is een pensioenfonds zelfs toegestaan –als laatste redmiddel– de pensioenhoogte in nominale termen te verlagen (afstempelen). De optie die op de kaart beargumenteerd wordt geeft deelnemers dus hardere rechten dan ze nu hebben.

Waarom deze kaart?

Pensioenfonds hebben hun vermogen met de financiële crisis flink zien dalen. Dekkingsgraden ver onder de honderd waren gedurende 2008 en 2009 niet ongewoon. Afstempelen van pensioenen lag als serieuze optie op tafel. Hiermee werd nog eens duidelijk: het pensioen is niet zeker. En naarmate we een gunstiger pensioencontract willen –lage premie, hoge uitkering, indexatie, voordelige regeling– wordt het steeds onzekerder. Een belangrijke afweging in het pensioencontract betreft dus keus tussen zekerheid en betaalbaarheid van het pensioen. Een nominale pensioengarantie is een keuze voor pensioenzekerheid. De argumenten tegen gaan daarom veelal over de betaalbaarheid.

Een gespiegelde argumentatie is te vinden op Argumentenkaart Beleggingsbeleid, de volgende kaart in dit boek. Deze biedt een overzicht van de argumenten voor en tegen meer risico in het beleggingsbeleid. Meer risico is een keuze voor betaalbaarheid, en dus vinden we daar veel argumenten tegen die gaan over pensioenzekerheid.

ARGUMENTENKAART NOMINALE PENSIOENGARANTIE

* Wat wordt hier verstaan onder een nominale pensioengarantie met reële pensioenambitie?

- Net als nu streeft het pensioenfonds naar een pensioen dat meegroeit met lonen of prijzen.
- Net als nu doet het pensioenfonds de deelnemer geen reële pensioentoezegging.
- Anders dan nu doen sociale partners een gegarandeerde pensioentoezegging in nominale termen.

Wat zijn voor belanghebbenden de argumenten voor en tegen een nominale pensioengarantie met een reële pensioenambitie?*

DEELNEMERS

VOOR

- Een nominale garantie biedt meer zekerheid over de minimale pensioenhoogte.
- Een nominale garantie biedt meer zekerheid dat het pensioen niet afgestempeld kan worden.
- Een nominale garantie dwingt tot hogere buffers waarop rendement kan worden geboekt.
- Een reële ambitie legt vast wat deelnemers krijgen onder welke omstandigheden.
- Een reële ambitie geeft de deelnemer inzicht in de maximale koopkracht van het pensioen.

TEGEN

- Een nominale garantie is duur en maakt het moeilijk de reële ambitie waar te maken.
- Een nominale garantie vereist hogere buffers en kan leiden tot premieverhoging of slechtere regelingen.
- Het systeem wordt ingewikkelder wat de communicatie naar deelnemers moeilijker maakt.
- Een reële ambitie dwingt tot meer risico in het beleggingsbeleid.
- Een reële ambitie biedt de deelnemer weinig inzicht in de uiteindelijke pensioenhoogte.

WERKGEVERS

VOOR

- Een reële pensioenambitie is (of lijkt) een aantrekkelijke arbeidsvoorwaarde.

TEGEN

- Een reële ambitie is moeilijk te communiceren door onzekerheid over de pensioenhoogte.
- Bij tegenvallers zullen werkgevers worden gevraagd financieel bij te springen.
- Een nominale garantie is duur en kan leiden tot premieverhoging.
- Een reële ambitie dwingt tot meer risico in het beleggingsbeleid.

GEPENSIONEERDEN

VOOR

- Een nominale garantie biedt meer zekerheid dat het pensioen niet afgestempeld kan worden.
- Bij het waarmaken van de reële ambitie profiteren gepensioneerden van de welvaartsstijging.
- Een nominale garantie dwingt tot hogere buffers, waarop rendement kan worden geboekt.

TEGEN

- Door de kosten van een nominale garantie daalt de kans op indexatie.
- Een reële ambitie dwingt tot meer risico in het beleggingsbeleid.

BELEGGINGSBELEID

ARGUMENTENKAART

Wat staat er op de kaart?

De Argumentenkaart hiernaast biedt een overzicht van de argumenten voor en tegen meer risico in het beleggingsbeleid. De argumenten zijn ingedeeld naar het perspectief van de belangrijkste belanghebbenden: deelnemers, werkgevers en gepensioneerden.

De vraag op de kaart heeft betrekking op het nemen van méér risico: een (verdere) verschuiving in de samenstelling van het vermogen van een pensioenfonds richting aandelen en complexe financiële producten.

Hoe is het nu?

Sinds het einde van de jaren tachtig zijn pensioenfondsen in aandelen en andere beleggingsproducten gestapt, en niet zonder succes. (zie 'Beleggingsbeleid' op de Informatiekaart toekomstig pensioencontract). Op dit moment steken pensioenfondsen ongeveer driekwart van hun vermogen in risicovolle beleggingen. Lage dekingsgraden, en door De Nederlandsche Bank gevraagde herstelplannen, beletten de meeste pensioenfondsen op dit moment structureel meer risico te nemen. Kijken we echter verder dan de korte termijn, dan hebben pensioenfondsen de mogelijkheid weer meer risico te nemen in het beleggingsbeleid.

Waarom deze kaart?

Deelnemers en gepensioneerden hebben de afgelopen twintig jaar veel baat gehad bij de beleggingen van pensioenfondsen. Door gunstige beleggingsresultaten zijn pensioenen geïndexeerd en bleven premiestijgingen beperkt. Maar de betaalbaarheid van het stelsel staat onder druk. De vergrijzing en de stijgende levensverwachting maken dat een steeds kleinere groep werkenden betaalt voor een steeds grotere en langer levende groep gepensioneerden.

De argumenten laten zien dat deze oplossing gunstig kan uitvallen voor de betaalbaarheid van het pensioen, maar wel consequenties heeft voor onder meer de pensioenzekerheid.

Sociale partners kunnen natuurlijk ook pensioenzekerheid boven betaalbaarheid stellen, bijvoorbeeld in de vorm van een minimale pensioengarantie. De Argumentenkaart nominale pensioengarantie biedt een overzicht van de argumenten rond deze optie.

ARGUMENTENKAART BELEGGINGSBELEID

* Wat wordt hier verstaan onder meer risico in het beleggingsbeleid?

- Pensioenfondsen beleggen om het pensioenkapitaal te vergroten.
- Meer risico in het beleggingsbeleid betekent dat een groter deel van het kapitaal belegd wordt (in plaats van risicoloos gespaard), of dat hetzelfde deel van het kapitaal belegd wordt in producten met meer risico.

Wat zijn voor belanghebbenden de argumenten voor en tegen meer risico in het beleggingsbeleid?*

DEELNEMERS

VOOR

- Meer risico in beleggingen vergroot de kans op een hoger rendement op het pensioenkapitaal.
- Een hoger pensioenkapitaal maakt lagere premies, hogere indexatie of betere regelingen mogelijk.
- + Jongere deelnemers hebben relatief veel tijd om tegenvallers te compenseren.
- Pensioenfondsen kunnen maatschappelijk investeren omdat zij langetermijnrisico's kunnen dragen.

TEGEN

- Meer risico in het beleggingsbeleid vergroot de kans op tegenvallende beleggingsresultaten.
- Tegenvallende beleggingsresultaten kunnen leiden tot premieverhoging, lagere indexatie en afstempelen.
- Oudere deelnemers hebben weinig tijd tegenvallende resultaten te compenseren.
- Bij tegenvallende beleggingen komt het draagvlak voor het Nederlands pensioenstelsel onder druk.
- Meer risico leidt vaak tot complexere beleggingen, wat controle door bestuurders moeilijker maakt.
- Meer risico leidt vaak tot complexere beleggingsproducten, waarvoor meer kosten worden gerekend.

WERKGEVERS

VOOR

- Meer risico in beleggingen vergroot de kans op een hoger rendement op het pensioenkapitaal.
- Een hoger rendement maakt lagere premies voor werkgevers mogelijk.
- Een hoger rendement voorkomt onrust over pensioenen bij werknemers.
- Pensioenfondsen kunnen maatschappelijk investeren omdat zij langetermijnrisico's kunnen dragen.

TEGEN

- Meer risico in het beleggingsbeleid vergroot de kans op tegenvallende beleggingsresultaten.
- Bij tegenvallende resultaten moeten werkgevers bijstorten of hogere premies betalen.
- Meer risico leidt vaak tot complexere beleggingen, wat controle door bestuurders moeilijker maakt.
- Meer risico leidt vaak tot complexere beleggingsproducten, waar meer kosten voor worden gerekend.
- Bij tegenvallende beleggingen komt het draagvlak voor het Nederlands pensioenstelsel onder druk.

GEPENSIONEERDEN

VOOR

- Meer risico in beleggingen vergroot de kans op een hoger rendement op het pensioenkapitaal.
- Een hoger pensioenkapitaal maakt (hogere) indexatie mogelijk.
- Pensioenfondsen kunnen maatschappelijk investeren omdat zij langetermijnrisico's kunnen dragen.

TEGEN

- Tegenvallende resultaten kunnen ten koste gaan van indexatie en zelfs leiden tot afstempelen.
- Bij tegenvallende beleggingen komt het draagvlak voor het Nederlands pensioenstelsel onder druk.
- Meer risico leidt vaak tot complexere beleggingen, wat controle door bestuurders moeilijker maakt.
- Meer risico leidt vaak tot complexere beleggingsproducten, waar meer kosten voor worden gerekend.

LEVENSV ERWACHTING

ARGUMENTENKAART

Wat staat er op de kaart?

De Argumentenkaart hiernaast biedt een overzicht van de argumenten voor en tegen het neerleggen van de kosten van een onverwachte stijging van de levensverwachting bij premie-betalende deelnemers. De argumenten zijn ingedeeld naar het perspectief van de belangrijkste belanghebbenden: deelnemers, werkgevers en gepensioneerden. De levensverwachting waarover hier gesproken wordt betreft de resterende levensverwachting vanaf 65 jaar.

Hoe is het nu?

Op dit moment bevat het pensioencontract geen expliciete toewijzing van de kosten van de onverwacht stijgende levensverwachting. Een pensioenfonds kan de resulterende dalende dekkingsgraad naar eigen inzicht opvangen. Dit kan onder meer met hogere premies, maar ook met lagere indexatie of een versoering van de pensioenregeling.

Waarom deze kaart?

Tijdens de pensioenopbouw wordt gerekend met de resterende levensverwachting vanaf de pensioenrichtleeftijd (nu 65 jaar).

Deze loopt op: we worden immers steeds ouder (zie 'Levensverwachting' op de Informatiekaart toekomstig pensioencontract). De resterende levensverwachting bepaalt (mede) hoeveel premie betaald moet worden. Zolang deze stijging goed voorspeld wordt, wordt er voldoende premie betaald om toekomstige verplichtingen te dekken. Stijgt de levensverwachting echter harder dan voorspeld, dan ontstaan er ongedekte kosten. Dit is de afgelopen jaren het geval geweest. Vooruitgang in de medische wetenschap en een gezonder leefpatroon maken dat we langer zullen leven dan gedacht. Pensioenfondsden moeten gepensioneerden ook in deze 'onverwachte' jaren een pensioen uitkeren, terwijl zij daar nooit premie voor hebben betaald. De Argumentenkaart Levensverwachting biedt de lezer argumenten rondom een mogelijke oplossing voor dit probleem, namelijk het (contractueel) neerleggen van deze kosten bij premiebetalende deelnemers.

ARGUMENTENKAART LEVENSV ERWACHTING

* Wat wordt hier verstaan onder de kosten van een onverwachte stijging van de levensverwachting?

- In de berekening van de premie wordt rekening gehouden met de stijgende levensverwachting.
- Wanneer de levensverwachting harder stijgt dan verwacht, is er effectief te weinig premie betaald.
- Het benodigde bedrag om dit tekort te dekken zijn de kosten van een onverwachte stijging van de levensverwachting.

Wat zijn voor belanghebbenden de argumenten voor en tegen neerleggen van de kosten van een onverwachte stijging van de levensverwachting bij premiebetalende deelnemers?*

DEELNEMERS

VOOR

- Sommige deelnemers willen zo hun solidariteit tonen met oudere generaties.

TEGEN

- Jongeren moeten zo extra betalen voor een generatie die toch al zoveel meevallers heeft gekend.
- De solidariteit neemt af wanneer alleen premiebetalers het langlevensrisico van allen dragen.
- Gepensioneerden hebben achteraf te weinig premie betaald en moeten hier nu zelf voor betalen.
- Expliciete toewijzing van de kosten beperkt de bewegingsruimte van sociale partners.

WERKGEVERS

VOOR

- Het pensioen wordt zekerder, en daarmee een aantrekkelijker arbeidsvoorwaarde.

TEGEN

- Als deelnemers meer premie moeten betalen stijgen ook de kosten voor werkgevers.
- Premieverhoging op deze gronden is een moeilijk verkoopbare arbeidsvoorwaarde.
- Expliciete toewijzing van deze kosten beperkt de bewegingsruimte van sociale partners.

GEPENSIONEERDEN

VOOR

- Anders dan deelnemers kunnen gepensioneerden de kosten niet compenseren door meer of langer te werken.
- De polisvoorwaarden van gepensioneerden worden op deze manier niet achteraf verslechterd.
- De uitkeringszekerheid stijgt voor gepensioneerden omdat niet gekort wordt op de uitkeringshoogte.
- Gepensioneerden hoeven zo niet te betalen voor hun langere levensverwachting.
- Gepensioneerden hebben welvaart en kansen gecreëerd voor de premiebetalers van nu.

TEGEN

- Het risico bestaat dat jongere deelnemers onder deze voorwaarde uit het stelsel stappen.
- Sommige ouderen willen jongeren niet opzadelen met hun pensioenprobleem.

FRANCHISE

ARGUMENTENKAART

Wat staat er op de kaart?

De Argumentenkaart hiernaast biedt een overzicht van de argumenten voor en tegen een lagere franchise in combinatie met een lager opbouwpercentage. De argumenten zijn ingedeeld naar het perspectief van de belangrijkste belanghebbenden: deelnemers, werkgevers en gepensioneerden.

Met een lagere franchise kan met een lager opbouwpercentage hetzelfde pensioen worden opgebouwd. Uitgangspunt op de kaart is dat de premiekosten binnen een bedrijfstak gelijk blijven op het moment dat de franchise verlaagd wordt. Het is wel mogelijk dat voor individuele werkgevers de premiekosten stijgen, en dat na verloop van tijd ook de premiekosten voor de bedrijfstak omhoog gaan.

Hoe is het nu?

Op dit moment is er veel differentiatie tussen fondsen wat betreft franchisehoogte en opbouwpercentages (zie 'pensioengrondslag' en 'opbouwpercentage' op de Informatiekaart huidig pensioencontract 1). Sociale partners maken hierover afspraken per bedrijfstak.

Waarom deze kaart?

De franchise compenseert voor de AOW-opbouw. Zouden werknemers over het gehele salaris pensioen opbouwen, dan zouden zij met aanvulling van de AOW uit kunnen komen op een pensioen dat (ver) boven de zeventig procent van hun gemiddelde loon ligt. Echter, nu de politiek aankeert op een versoering van de AOW-regeling (hogere AOW-leeftijd en/of lagere uitkering), is de franchisehoogte een element in het pensioencontract dat zich goed leent voor aanpassingen. Een verlaging van de franchise kan per fonds verschillend uitpakken: naarmate er meer deelnemers een salaris hebben net onder of boven de huidige franchisehoogte, zal een verlaging grotere consequenties hebben. De relevantie van deze Argumentenkaart zal dus per bedrijfstak-pensioenfonds verschillen.

ARGUMENTENKAART FRANCHISE

Wat zijn voor belanghebbenden de argumenten voor en tegen een lagere franchise met lagere opbouwpercentages?*

* Wat wordt hier verstaan onder een lagere franchise met lagere opbouwpercentages?

- In het pensioencontract wordt de franchise verlaagd.
- Het opbouwpercentage wordt zo verlaagd, dat de totale premielasten van werkgevers binnen de bedrijfstak gelijk blijven bij het verlagen van de franchise.

DEELNEMERS

VOOR

- Een lagere franchise leidt tot meer deelnemers en daarmee tot een breder draagvlak.
- Lagere inkomens bouwen met een lagere franchise eerder of een hoger pensioen op.
- Met een lagere franchise wordt eerder in de loopbaan pensioen opgebouwd, wat langer rendeert.
- Kleine pensioenen worden groter met een lagere franchise, en worden dus minder snel afgekocht.
- Een lagere franchise leidt tot een lagere premie voor hoge inkomens.
- Een lagere franchise versterkt het aanvullend pensioen, en verkleint de afhankelijkheid van de AOW.
- Een lagere franchise versterkt de machtspositie van deelnemers doordat er meer actieven bijkomen.

TEGEN

- Deelnemers met een laag inkomen houden netto minder over doordat ze (meer) premie betalen.
- Een lager opbouwpercentage leidt voor hogere inkomens tot een lager pensioen.
- In het geval van een geïndexeerde AOW kan verlaging van de franchise leiden tot oversparen.
- Jongeren wier pensioen wordt afgekocht zijn vanwege doorsneepremies extra solidair met ouderen.
- Het verlagen van de franchise geeft de politiek de ruimte de AOW-uitkering te verlagen.
- Een lagere franchise leidt tot meer kleine pensioenen en dus tot hogere uitvoeringskosten.

WERKGEVERS

VOOR

- Werkgevers kunnen meer werknemers een pensioenregeling aanbieden.
- Naarmate de grondslag meer overeenkomt met het salaris is de regeling makkelijker uit te leggen.
- De totale premielast binnen de bedrijfstak blijft voor werkgevers gelijk.

TEGEN

- Werkgevers met een lage franchise zijn minder aantrekkelijk doordat ze minder netto salaris bieden.
- Een lager netto salaris zal leiden tot een krappere arbeidsmarkt.
- Een lagere franchise leidt tot meer kleine pensioenen en dus tot hogere uitvoeringskosten.
- Voor individuele werkgevers met veel lage salarissen stijgen de premielasten.

GEPENSIONEERDEN

VOOR

- Een lagere franchise leidt tot meer deelnemers en daarmee tot een breder draagvlak.
- Met een lagere franchise wordt er eerder in de loopbaan pensioen opgebouwd, wat langer rendeert.
- Een bredere grondslag maakt het pensioen zekerder, omdat een premiestijging meer kan opvangen.
- Een lagere franchise versterkt het aanvullend pensioen, en verkleint de afhankelijkheid van de AOW.

TEGEN

- Een lagere franchise verzwakt de machtspositie van gepensioneerden doordat er meer actieven bijkomen.
- Het verlagen van de franchise geeft de politiek de ruimte de AOW-uitkering te verlagen.
- Een lagere franchise leidt tot meer kleine pensioenen en dus tot hogere uitvoeringskosten.

BESCHIKBARE PREMIEREGELINGEN

ARGUMENTENKAART

Wat staat er op de kaart?

De Argumentenkaart hiernaast biedt een overzicht van de argumenten voor en tegen beschikbare premieregelingen. De argumenten zijn ingedeeld naar het perspectief van de belangrijkste belanghebbenden: deelnemers, werkgevers en gepensioneerden.

In een beschikbare premieregeling wordt niet de pensioenuitkering (als percentage van het middel- of eindloon) maar de pensioenpremie (als percentage van het pensioengrondslag) vastgelegd, op basis van een vooraf geformuleerde pensioenambitie. Het pensioenfonds belegt de premies van meerdere deelnemers collectief. Mee- en tegenvallers in de beleggingsresultaten zijn voor rekening van individuele deelnemers. Wanneer de pensioenleeftijd bereikt is, kunnen zij met hun pensioenkapitaal een pensioen inkopen bij een verzekeraar.

Hoe is het nu?

Beschikbare premieregelingen zijn sinds de eeuwwisseling in opkomst in Nederland (zie 'pensioenregeling' op de Informatiekaart huidig pensioencontract 1). Zij maken echter nog maar een klein deel uit van alle pensioenregelingen. De plotselinge afbouw van eindloonregelingen tussen

2002 en 2004 heeft vooral geleid tot een stijging van middelloonregelingen, die nu bijna negentig procent uitmaken van alle pensioenregelingen in Nederland.

Waarom deze kaart?

Een beschikbare premieregeling verschilt op belangrijke punten met eind- en middelloonregelingen. Deelnemers delen bijvoorbeeld geen risico's met elkaar, en bij het bereiken van de pensioenleeftijd verlaten deelnemers de regeling. Wanneer onvoorspelbare premiekosten een grotere druk leggen op werkgevers binnen een bedrijfstak, zouden beschikbare premieregelingen een opmars kunnen maken.

ARGUMENTENKAART BESCHIKBARE PREMIEREGELINGEN

* Wat wordt hier verstaan onder een beschikbare premieregeling?

- De hoogte van de premie is afgestemd op een vooraf geformuleerde pensioenambitie.
- Werkgever en werknemer storten premies, maar er is geen toezegging over de pensioenhoogte.
- Beleggingen worden collectief gedaan.
- Het pensioenkapitaal wordt bij de ingang van het pensioen omgezet in een levenslange uitkering.
- De pensioenuitkering wordt ingekocht bij een verzekeraar (en niet bij het eigen fonds).

Wat zijn voor belanghebbenden de argumenten voor en tegen beschikbare premieregelingen?*

DEELNEMERS

VOOR

- Bij gunstige beleggingsopbrengsten bouwen deelnemers meer pensioen op dan geambieerd.
- Deelnemers bouwen individueel kapitaal op en betalen dus niet voor anderen.
- Door de zekerheid over premiekosten van werkgevers genieten werknemers meer baanzekerheid.
- Door de zekerheid over (maximale) kosten zijn werkgevers bereid meer aan de premie bij te dragen.
- Deelnemers hebben voortdurend zicht op de hoogte van hun opgebouwde kapitaal.

TEGEN

- Bij tegenvallend beleggingsresultaat bouwen deelnemers minder pensioen op dan geambieerd.
- Deelnemers hebben tot aan hun pensioen geen zicht op de hoogte van hun pensioenuitkering.
- Bij tegenvallend beleggingsresultaat kan de werknemer geen beroep doen op de werkgever.
- Premieafspraken kunnen bij onverwachte conjunctuurschommelingen te hoog of te laag blijken.
- Omgaan met de risico's stelt hoge eisen aan de kennis en kunde van deelnemers.
- Deelnemers lopen de baten van solidariteit mis.
- Doordat de premie oploopt met leeftijd krijgen ouderen het moeilijk op de arbeidsmarkt.

WERKGEVERS

VOOR

- De kosten van een beschikbare premieregeling zijn vast en voorspelbaar.
- Werkgevers hebben geen last van internationale boekhoudregels, zoals bij andere regelingen.

TEGEN

- Bij grote tegenvallers zullen werkgevers toch worden gevraagd bij te springen.
- Sommige werknemers zien een beschikbare premieregeling als een slechte arbeidsvoorwaarde.
- Doordat premies oplopen met leeftijd worden ouderen duurder, terwijl Nederland juist vergrijsd.

GEPENSIONEERDEN

VOOR

- Alle beleggingsrisico's liggen bij deelnemers en niet bij gepensioneerden.
- Bij inkoop kan het pensioen worden afgestemd op de eigen voorkeur, bijvoorbeeld inzake indexatie.

TEGEN

- Keuzes omtrent de inkoop van het pensioen vereisen kennis en kunde bij (bijna) gepensioneerden.
- Inkoop van een pensioenuitkering bij een verzekeraar is duurder dan bij een pensioenfonds.
- Gepensioneerden maken geen deel meer uit van een fonds.
- Verzekeraars bieden geen waardevaste uitkering.

COLOFON

DENKHULP PENSIOENCONTRACT

Dit kaartenboek is uitgebracht door De Argumentenfabriek
in opdracht van de Vereniging van Bedrijfstakpensioenfondsen.

Kaarten en tekst
Frank Kalshoven en Shaun Lednor

Vormgeving
Wilma Bulhof

Drukwerk
Joh. Enschede

Uitgave
mei 2010, eerste druk

 De ArgumentenFabriek © 2010

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar
gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van De Argumentenfabriek.

